

СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНА СИСТЕМА КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ (XVII–XVIII СТОЛІТТЯ)

Ірина Яковенко

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті аналізується соціально-виховна система Києво-Могилянської академії XVII–XVIII століть. На основі архівних документів автор розкриває гуманістичну спрямованість виховного процесу академії, що дало змогу сформувати новий тип особистості, а також характеризує теоретичний і практичний вектори скерованості соціально-виховної роботи діячів Києво-Могилянської академії зазначеного періоду.

Аннотация:

Яковенко Ірина. Социально-воспитательная система Киево-Могилянской академии (XVII–XVIII века). В статье анализируется социально-воспитательная система Киево-Могилянской академии. На основе архивных документов автор раскрывает гуманистическую направленность воспитательного процесса академии, что позволило сформировать новый тип личности; характеризует теоретический и практический векторы направленности социально-воспитательной работы деятелей Киево-Могилянской академии указанного периода.

Resume:

Yakovenko Iryna. Social and educational system of Kyiv-Mohyla Academy (17-18th centuries).

The article analyzes the social and educational system of Kyiv-Mohyla Academy in the 17-18th centuries. On the basis of the archival documents research, the author reveals humanistic orientation of the educational process in the academy, which allowed the teachers of that time to create a new type of the personality. The article also deals with theoretical and practical vectors of social and educational work of Kyiv-Mohyla Academy leaders of the given period.

Ключові слова:

виховна система, Києво-Могилянська академія, XVII–XVIII століття.

Ключевые слова:

воспитательная система, Киево-Могилянская академия, XVI–XVIII века.

Key words:

educational system, Kyiv-Mohyla Academy, 17-18th centuries.

Постановка проблеми. Становлення духовно-морального виміру студентської молоді в культурно-освітньому просторі передбачає виховання на кращих педагогічних здобутках минулого. Доба XVII–XVIII століття в історії України характеризується змінами у сприйнятті навколишньої дійсності, переорієнтацією людських цінностей, поглядів на проблеми буття людини. Особливого значення в цей час набуває діяльність Києво-Могилянської академії як вищого навчального закладу не лише України, а і Європи. Завдяки діяльності діячів Києво-Могилянської академії виник новий ідеал людини, у якому органічно поєднувалися віра й розум, релігійні переконання й прагнення досягти нових вершин у духовно-моральному вдосконаленні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню діяльності представників Києво-Могилянської академії у філософському контексті XVII–XVIII століття присвятили свої праці С. Голубев, І. Захара, М. Кашуба, І. Паславський, Ф. Тітов.

Важливими для нашого дослідження є роботи І. Аскольченського, Д. Вишневецького, П. Ісидора, Н. Петрова, присвячені особливостям навчально-виховного процесу в Києво-Могилянській академії.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз соціально-виховної системи Києво-Могилянської академії (XVII–XVIII століття).

Виклад основного матеріалу дослідження. Для людини XVII–XVIII століття характерні зміни у сприйнятті навколишнього світу

з позиції практичного перетворення буття, ставлення до людських цінностей, життя і смерті. М. Кашуба у книзі «Філософія Відродження на Україні» відзначає зосередженість суспільної думки зазначеного періоду на «винятково людській проблематиці» [18, с. 257]. До цієї категорії дослідниця зараховує: «ставлення людини до самої себе й до інших людей, до суспільства, світу, Бога, природи» [18, с. 257]. Заслугує на увагу думка М. Кашуби щодо закономірності дослідження особистості в гармонійній єдності тілесного й духовного. Дослідниця впевнена, що, на переконання професорів Києво-Могилянської академії, досконала людина існує «лише в єдності й рівновазі духовного й тілесного. Їх різноманітність так само реальна, як і єдність» [11, с. 8].

На думку професорів академії, люди різного віку і станового походження однаково здатні до інтелектуального й морального вдосконалення. Так, Патрило Ісидор (отець Іван) у дисертації на тему: «Педагогія Київсько-Могилянської академії: 1631–1817» виокремлює певний віковий ценз для студентів академії. Отець Іван твердить, що юнаків приймали «від десятого, пізніше від сьомого аж до 15 року. У тім погляді була там повна академічна свобода» [19, с. 127]. Для більш детальної характеристики нами складена таблиця студентів певних класів Києво-Могилянської академії за віком, що ґрунтується на дослідженні Патрила Ісидора (отця Івана) та архівних матеріалах Інституту рукописів

Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.

Прийняття студентів до академії здійснювалося за певними правилами, узагальненими Ф. Прокоповичем у «Духовному регламенті». Так, до академії та інших навчальних закладів могли бути прийнятими, за твердженням Ф. Прокоповича, особи, які мають достатній рівень розумової підготовки. Мислитель пояснює таке рішення тим, що велика кількість ледарів, які не мають достатнього інтелектуального й духовного розвитку, після закінчення закладів освіти сіють серед людей зерна неправильної життєвої позиції. Філософ

вказує також на необхідність базової моральної підготовки дитини на момент вступу до академії. Тому Ф. Прокопович наголошує на застосуванні до учнів пробного терміну навчання. Мислитель звертає увагу на те, що з навчального закладу дитина має бути виключена, якщо вона «непереможної злоби, люта, до бійки швидка, непокірна, наклепник» [20, с. 68–69]. Отже, як переконуємося, дитина, яка має достатній інтелектуальний рівень, але не демонструє належної моральної поведінки, на думку Ф. Прокоповича, не повинна навчатися в академії.

Вік	Класи
19-34	богословські студії
17-30	філософія
14-29	риторика
13-26	поетика
12-24	синтаксис
12-23	граматика
11-20	інфіма
10-19	аналогія

Прийняття студентів до академії здійснювалося за певними правилами, узагальненими Ф. Прокоповичем у «Духовному регламенті». Так, до академії та інших навчальних закладів могли бути прийнятими, за твердженням Ф. Прокоповича, особи, які мають достатній рівень розумової підготовки. Мислитель пояснює таке рішення тим, що велика кількість ледарів, які не мають достатнього інтелектуального й духовного розвитку, після закінчення закладів освіти сіють серед людей зерна неправильної життєвої позиції. Філософ вказує також на необхідність базової моральної підготовки дитини на момент вступу до академії. Тому Ф. Прокопович наголошує на застосуванні до учнів пробного терміну навчання. Мислитель звертає увагу на те, що з навчального закладу дитина має бути виключена, якщо вона «непереможної злоби, люта, до бійки швидка, непокірна, наклепник» [20, с. 68–69]. Отже, як переконуємося, дитина, яка має достатній інтелектуальний рівень, але не демонструє належної моральної поведінки, на думку Ф. Прокоповича, не повинна навчатися в академії.

Щодо навчального процесу в академії, то головна мета, яку має ставити перед собою викладач – давати добрі й ґрунтовні корисні знання. Ф. Прокопович у «Духовному регламенті» звертає увагу саме на корисність знань для особистості. Адже, на його думку, знання повинні сприяти моральному вдосконаленню особистості [20, с. 57].

Незважаючи на вичерпність і ґрунтовність «Духовного регламенту» Ф. Прокоповича, цей документ, як зауважує А. Лінчевський, мало вплинув на внутрішнє й зовнішнє життя Києво-Могилянської академії. За словами науковця, не духовний регламент «академії, а академія, по суті, слугувала для нього моделлю» [1, с. 108]. Також зазначимо, що 7 жовтня 1734 року Рафаїлом Заборовським була видана інструкція, що стосувалася морально-виховного уставу академії. Ф. Тітов, характеризуючи цей документ, підкреслив, що той морально-виховний ідеал людини, який був закладений П. Могилою в «Анфології» 1636 року, став основою для інструкції Р. Заборовського, але з урахуванням особливостей життя тогочасного індивіда [10, с. 183–184]. Перший пункт інструкції містив традиційну характеристику прийому дітей до академії. Р. Заборовський, на відміну від Ф. Прокоповича, вихідною умовою прийняття особи до академії вважав сповідання православної віри й необхідну базову розумову підготовку. Дієвим стимулом покращення духовно-морального становлення особистості Р. Заборовський визнавав особистісний приклад вихователів (вчителів) академії. Саме тому другий пункт інструкції культурний діяч присвятив характеристиці особистості вчителя. На думку Р. Заборовського, окрім традиційної на той час віри в Бога, вчителі повинні бути: «... скромними, ввічливими, гарного виховання й освіченості, а також повинні слугувати прикладом не тільки

внутрішньої чистоти душі, а й зовнішньої охайності тіла й одягу» [1, с. 102]. Д. Вишневський у дисертації «Історія Київської Академії за першу половину XVIII століття» зауважує, що інструкція Р. Заборовського, крім особистісного прикладу духовно-морального виховання викладачів, передбачала викорінення всього недоцільного, того, що погано впливатиме на духовно-моральне становлення вихованців [2, с. 146]. Дійсно, пункти від 11-го до 19-го включно слугували певними постулатами в оцінці вчинків студентів і викладачів як в академії, так і поза нею [2, с. 105–107]. Доцільно також зазначити, що 18-ий і 19-ий пункти інструкції були скеровані на відмежування членів академії від недоцільної поведінки і навіть від небезпечного аморального спілкування [2, с. 106–107]. Наголосимо, що Р. Заборовський, будучи митрополитом Київським, володів правом призначати ректора, керівний апарат і навіть професорів академії [19, с. 79]. Саме тому від правильності вибору керівництва митрополитом залежав врешті-решт статус і добробут цього навчального закладу. Зазначимо, що по смерті митрополита Р. Заборовського, академія, яка дуже цінувала цього талановитого діяча, стала йменуватися Києво-Могило-Заборовською академією [1, с. 101].

Характеризуючи виховну систему Києво-Могилянської академії, варто звернути увагу на думку Д. Вишневського щодо правильності вибору методів і шляхів духовно-морального вдосконалення особистості [3, с. 324]. Необхідність добору правильних методів виховання та системи покарання студентів за погані вчинки, була зумовлена грамотою від 26 вересня 1701 року, що розширювала права Києво-Могилянського колегіуму, надавши їй право власного суду над студентами [4, с. 11]. Так, зважаючи на всестановий характер Києво-Могилянської академії, наставники, вихователі, учителі застосовували різні підходи до духовно-морального вдосконалення особистості. Прикладом цього можуть слугувати архівні дані про покарання Василя Зарудного та його співучасника Федора Шуманського, які звели наклеп на викладача – ієромонаха Георгія [6], а також дванадцятий пункт інструкції Р. Заборовського [1]. Д. Вишневський у праці «Київська академія в першій половині XVIII століття» зазначає, що викладачі академії при розгляді скоєного протиправного чи аморального вчинку завжди звертали увагу на ситуацію, під час якої виник конфлікт, на моральний рівень особи, обставини, що спонукали до виникнення непорозумінь. Учений також підкреслює, що на думку викладачів академії і наставників, при моральному

вдосконаленні особистості повинні змінюватися умови життєдіяльності, спілкування і взаємодії з певними особами, соціальними групами. Д. Вишневський твердить, що до учнів хоч і застосовувався, на перший погляд, суворий контроль за вчинками, все-таки наставники, розуміючи різні життєві ситуації, поблажливо ставилися до незначної провини своїх підопічних [3, с. 322–324]. Цікавими для нашого дослідження є архівні дані з життя студентів академії за 1754 рік, які засвідчують поблажливе ставлення викладачів академії до студентів, які були недостатньо забезпечені матеріально. Так, наприклад, архівні документи свідчать, що студент академії Костянтин Ільницький відправився в нічний час співати по вулицях міста з метою прохарчуватися. Він був схоплений і нещадно битий Павлом Лобком (священником) і місцевим населенням за те, що просив милостиню [7; 8]. Зважаючи на те, що такі випадки почастишали, студентам академії спеціальним указом Київської духовної консисторії від 8 грудня 1769 року було заборонено «вештатися містом у нічний час» [9].

Закріпленню принципів, підходів і методів виховання, що застосовувалися в Києво-Могилянській академії, сприяли конгрегації. Наголосимо, що такі організації функціонували ще за часів Київської братської школи, що офіційно було підтверджено 17 травня 1620 року грамотою Феофана, патріарха Єрусалимського [5, с. 82–84]. На думку Ф. Тітова, молодші братства при реорганізації Київської братської школи в колегію були перейменовані в конгрегації. Учений зазначає, що конгрегації поділялися на більшу й меншу. До більших (старших) конгрегацій увіходили, як правило, учні старших класів. Члени цього угруповання вшановували Божу Матір, покровителем молодшої конгрегації виступав святий Рівноапостольний князь Володимир [17, с. 124]. Доречно зауважити, що до наших днів дійшов зразок «Обіцянки» осіб, що вписувалися до училищного Київського братського монастиря. В «Обіцянці», яку дав Андрій Негребецький, зазначалося, що він просить допомоги у Пресвятої Богородиці в тому, щоб навчитися мудрості праведного життя, неухильності у виконанні моральних учинків, що повинні нести духовне просвітництво ближнім і собі [2, с. 183–184].

Важливим є той факт, що конгрегації мали статут самостійної юридичної організації. Члени цієї організації на конгрегаційному святі Непорочного Зачаття обирали собі керівництво. До нього входили префект, нотарь і два заступники. Голосування було таємним і містило в собі зачатки демократії. Це товариство мало право вступати в будь-які юридичні зносини з

іншими товариствами та державними установами. У конгрегації була власна печатка, що засвідчувала правомірність функціонування організації та своя скарбниця для необхідних витрат [19, с. 120]. Відомий дослідник історії Києво-Могилянської академії Ф. Тітов зазначав, що провідною метою конгрегації як певної установи академії було християнсько-етичне вдосконалення особистості. Дослідник підкреслював, що входження нового члена до конгрегації супроводжувалося урочистою посвятою. Також кожний новий член конгрегації давав урочисту обіцянку завжди додержуватися тих правил релігійно-духовного і християнсько-етичного життя, що були прийняті в академії. Ф. Тітов концентрує увагу на тому, що конгрегації, по суті, виступали практичним упровадженням в життя норм і правил, прийнятих в академії. На думку автора, саме завдяки функціонуванню такої організації особи, які вступали до академії, не лише мали можливість набувати теоретичні знання християнсько-етичного удосконалення душі й тіла, а й мали впроваджувати їх у життя [17, с. 125]. Інший дослідник життя академії – Отець Іван – вказує на те, що за членами конгрегації була закріплена Благовіщенська церква. Також він зауважує, що всі матеріальні видатки й кадрові забезпечення церкви брали на себе члени цього угруповання. Головною метою конгрегацій, на думку Отця Івана, було виховання вірних синів своєї країни, оборонців віри і просвітителів простого народу [19, с. 120–121]. Цікавими для нашого дослідження є документи, зібрані М. Петровим «Про студентські конгрегації або збори ...». Дослідник наводить конкретні факти про наявність заповідей «содалістам» – тим, хто бажає вступити до конгрегації. Так, на питання «Які є його обов'язки?» новобранець повинен був відповідати: «Досконало знати постулати віри православної, настанови християнські, вшановувати Богоматір із дотриманням життя християнського» [12, с. 52]. На запитання «Що приводить до спасіння в житті християнина?» йшла відповідь: «небезпечні совісті докори (думок і вчинків прозріння [12, с. 52–53]), чесноти, названі богословськими та євангельськими, справи милосердя, тілесні й душевні блаженства, дари й плоди Святого Духа» [12, с. 52]. Щодо дарів Святого Духа, то, на думку членів конгрегації, їх було сім: «премудрість, розум, совість, ведення, міцність (духу), благочестя і страх Божий» [12, с. 53]. При аналізі відповідей нових членів академії, бачимо серед основних чинників, що ведуть християнина до спасіння, наявність тілесних і душевних блаженств. Отже, ми можемо дійти висновку, що особистість XVII–XVIII століття не

уникала блаженств, а вчилася ними керувати; вони виступали як єдність і гармонія душевного і телесного людських начал.

Необхідно підкреслити існування в академії багатопланової системи християнсько-етичного виховання, що охоплювала все життя її студентів: розумове, моральне і навіть дозвілля. Так, до особи, що приймалася до Києво-Могилянської академії, були приставлені наставники (сеньйори) – члени академії вищих класів. Також кожна група студентів мала свого наставника серед викладачів академії, який міг бути як світським ученим, так і монахом чи релігійним діячем. До обов'язків наставників увіходив не лише контроль за навчальними успіхами студентів, а й за моральною поведінкою кожного з них. Також, як зазначалося в «Духовному регламенті» Ф. Прокоповича, за учнями, що проживали на квартирах, також був обов'язковий нагляд. Підкреслимо, що наглядач за учнями, що проживали на квартирі, повинен був мати 30–50 років і не обов'язково мав бути освіченим. Основною вимогою до цієї людини було додержання християнсько-етичного способу життя. Головною справою цього наставника був контроль за духовно-моральною поведінкою підопічних студентів: недопущення бійок, сварок і аморальної поведінки між членами академії та сторонніми людьми. Наставник також повинен був суворо стежити за правильністю розподілу вільного часу студентами [20, с. 71–72]. Важливість питання контролю за студентами, що проживали на квартирах, демонструє «Донесення префекта Києво-Могилянської академії Давида Нащинського Київському митрополитові Тимофію про відмову батьків наймати інспекторів для своїх дітей, учнів академії». У цьому документі префект академії пояснює небажання студентів оплачувати роботу наглядачів через неврожай хлібу й нестачу матеріальних статків у батьків студентів. Давид Нащинський, окреслюючи ситуацію що виникла, захищає учнів академії і турбується, щоб наставники на квартирах, які не отримають у кінці навчального року винагороду за свою працю, не чинили ніякої кривди студентам. Адже, як пише сам префект, робота наглядача на квартирах не є легкою, бо «ті ж діти в такому віці, коли пустощі ...» є частими випадками [13, арк 1]. На верхньому березі документа зазначено, що подано донесення 5 жовтня 1754 року. Далі йде порада учням із заможних родин призначати наставників неодмінно з платнею, а із менш заможних дозволено розплачуватися харчами [13, арк 1]. Наступним донесенням є відповідь префекта академії Давида Нащинського на лист Тимофія Щербацького з проханням надати реєстр учнів, які не бажають

наймати інспекторів. Із листа ми чітко бачимо, що префект академії дотримується одержаних від митрополита інструкцій і подає повні відомості про цих студентів [14, арк 3]. У наступному документі цієї ж справи вміщено повний реєстр учнів, які не перебувають під наглядом інспекторів. До реєстру входить ім'я, прізвище, належність до певного полку, місце проживання батьків, соціальний стан. Підкреслимо, що у разі належності батьків студента до духовного сану, обов'язково зазначалася єпархія і церква [15, арк 4–5].

Цікавими для характеристики виховної системи Києво-Могилянської академії є факти щодо проведення вільного часу студентами академії, наведені отцем Іваном. Дослідник вказує, що навчання в академії не проводилося від початку липня до кінця серпня, що підтверджується також і архівними матеріалами [16]. Вихідними днями були великі церковні свята: Різдво, М'ясниці, Страстний і Світлий тижні, а також Зелені свята [19, с. 123]. Наголосимо, що під час таких феєрій (канікул) жоден із членів академії, за винятком певних обставин (весілля в родині чи тяжка хвороба близьких), не відпускався додому [20, с. 68]. Феєрії кожний клас проводив одноосібно з додержанням задалегідь встановленого розподілу часу: вчитися, виконувати певні завдання, а також відпочивати. Отець Іван зазначає, що під час відпочинку студенти не

мали право навіть брати до рук книги. Відпочинок був призначений для «користі здоров'ю»: фізичні вправи, певні ігри, підготовка до постановки драм на морально-етичні теми [19, с. 123]. Також заохочувався також і естетичний розвиток особистості – малярство, спів. Отець Іван підкреслює, що значні релігійні свята і травневі феєрії різні класи проводили разом. Дослідник звертає увагу на те, що на травневий відпочинок відводилося три дні, й усі учні та педагоги, а серед них і ректор, і префект академії, проводили його на берегах Дніпра. Під час такого відпочинку часто ставилися драми на релігійно-моральну тематику. Отець Іван твердить, що саме під час таких травневих феєрій була поставлена драма Ф. Прокоповича «Володимир» [19, с. 123–126].

Висновки. Отже, у процесі дослідження ми дійшли висновку, що в Києво-Могилянській академії XVII–XVIII століть була багатопланова система християнсько-етичного виховання, що охоплювала все життя студентів і мала теоретичний і практичний вектори формування високодуховної гармонійно розвиненої особистості.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у визначенні й аналізі головних принципів навчально-виховної роботи діячів Києво-Могилянської академії XVII–XVIII століть, що сприяли формуванню людини нового типу.

Список використаних джерел

1. IP НБУ. Ф. 301. Аскольченский В.И. Legas Academiae Docentibus et Studentibus Observandae Київського митрополита Рафаїла Заборовського власноручна інструкція Рафаїла Заборовського, Київській академії стосовно правил поведінки студентів та викладачів / В.И. Аскольченский // Киев с древнейшего училищем Академию. Ч II.
2. IP НБУ. Ф. 304. Вишнеvский Д. Исторія Київской Академії за первую половину XVIII столѣтія / Димитрій Вишнеvский. К., 1895. – 204 с.
3. Вишнеvский Д. Киевская академія въ первой половинѣ XVIII столѣтія. (Новые данныя, относящіяся къ исторіи этой Академіи за указаное время). / Д. Вишнеvский. К.: Тип. И.И. Горбунова, 1903. – 375 с.
4. Голубев С. Киевская академія въ концѣ XVII и началѣ XVIII столѣтіи. (Рѣчь, произнесенная на торжественномъ актѣ Київской Духовной Академіи 26 сентября 1901 года) / С. Голубев. К.: Типогр. И.И. Горбунова, 1901. – 101 с.
5. IP НБУ. Ф. 301. Грамота Феофана, патріарха Єрусалимського, про затвердження Київського старішого братства та утворення при ньому братства молодшого. – С. 153-155.

References

1. IM NLU. F. 301. (*Institute of Manuscripts, National Library of Ukraine*) Askolchenskiy, V.I. Raphael Zaborowski, Metropolitan of Kyiv, handwritten instruction of Raphael Zaborowski to Kyiv Academy concerning the rules of students' and teachers' behavior. Kiev with its oldest college Academy. P. II. [in Ukrainian].
2. IM NLU. F. 304. Vyshnevskiy, D. (1985). *The history of Kyiv Academy during the first half of the 18th century*. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Vyshnevskiy, D. (1903). *Kyiv Academy in the first half of the 18th century (New data, referred to the history of this Academy for the mentioned period of time)*. Kyiv: I.I. Gorbunov's Printing House (p. 375). [in Ukrainian].
4. Golubev, S. (1901). *Kyiv Academy in the end of the 17th – beginning of the 18th century*. (The speech delivered at ceremonial meeting of Kyiv Theological Academy on September, 26, 1901). S. Golubev. Kyiv: I.I. Gorbunov's Printing House (p. 101). [in Ukrainian].
5. IM NLU. F. 301. *Diploma of Feofan, Patriarch of Jerusalem, on the approval of Kyiv oldest brotherhood and formation of younger brotherhood on its base*. [in Ukrainian].
6. IM NLU. F. 232. *The documents about the expulsion of student Vasiliy Zarudnyi from Kyiv*

6. ІР НБУ. Ф. 232. Документи про виключення з Київської академії студента Василя Зарудного: донесення префекта Київської академії Георгія [Щербаського] Тимофію Щербаському, митрополиту Київському, про студента Василя Зарудного, сина лубенського полкового осавули, та його співучасника Федора Шуманського, які звели наклеп на викладача філософії і грецької мови ієромонаха Георгія; заява ображеного викладача; донесення винного Василя Зарудного до митрополита з вибаченням; інші документи з розслідування випадку. – 18 арк.
7. ІР НБУ. Ф. 301. Документи про образи, завдані священником Павлом Лобком студентів Костянтину Ільницькому: донесення префекта Київської академії Давида Нащинського в Київську духовну консисторію; скарга бурсака Костянтина Ільницького на священника Києво-Подільської Васильївської церкви Павла Лобка; документ про обстеження побитого студента, засвідчений студентами Академії Андрієм Ветлинським та Георгієм Василькевичем. – 3 арк.
8. ІР НБУ. Ф. 301. Документи про образи, завдані священником Павлом Лобком: донесення префекта Київської академії Давида Нащинського в Київську духовну консисторію з представленням скарги студентів Академії на священника Києво-Подільської Васильївської церкви Павла Лобка за скоєні образи; визначення консисторії про покарання вилучення хрестової грамоти; рапорти Стефана Парасевича, київського міщанина, та Романа, протопопа Києво-Подільського, про виконання указу; інші матеріали розслідування. – 23 арк.
9. ІР НБУ. Ф. 301. Документи про поточні справи Київської академії: указ Київської духовної консисторії, який зобов'язує Києво-Печерського протопопа Дмитра Борзаківського стежити за тим, щоб студенти Київської академії не вешталися в нічний час; рапорт академічного правління про отримання та виконання указу. – 2 арк.
10. Императорская киевская духовная академия в её трёх вековой жизни и деятельности (1615-1915гг.): Историческая записка / авт. Ф. Титов; [упор. В. Заев та вст. ст. В. Ульяновський]. □ К.: Изд-во "Гопак", 2003. – 688 с.
11. Кашуба М.В. Філософія Києво-Могилянської академії в контексті культури бароко / М.В. Кашуба // Києво-Могилянська академія в історії України: міжнародна наукова конференція (до 380-річчя від заснування Києво-Могилянської академії): тези доповідей, (Київ, 13-15 жовтня, 1995 р.). К.: [б.в.], 1995. – С. 7-8.
12. О студенческих конгрегациях или собраниях: о формах клятвенных обещаний для вступающих в собрание, о заповедях садолистам и о материальных средствах конгрегации // Акты и документы, относящиеся к истории Киевской академии: Отд. II (1721-Academy: the report of Kyiv Academy's prefect Georgiy [Scherbatskyi] to Timofey Scherbatskiy, Metropolitan of Kyiv, about the student Vasily Zarudnyi, the son of the regimental captain, and his accomplice Feodor Shumanskyi, who slandered philosophy and Greek teacher Monk Georgiy; the statement of the offended teacher; the report of guilty Vasily Zarudnyi to the Metropolitan with an apology; other documents of the case investigation. [in Ukrainian].
7. IM NLU. F. 301. The documents of offense, caused by priest Pavlo Lobok to the student Kostyantyn Ilytskyi: the report of the prefect of Kyiv Academy David Naschynskyi, sent to Kyiv spiritual consistory; the complaint of the seminarian Kosyantyn Ilytskyi on the priest of Kyiv-Podolsk Vasyliivsk Church Pavlo Lobok; the document on the examination of the beaten student, witnessed by the students of the Academy Andriy Vetlynskyi and Georgiy Vasilkevych. [in Ukrainian].
8. IM NLU. F. 301. The documents of offense, caused by priest Pavlo Lobok: the report of the prefect of Kyiv Academy David Naschynskyu to Kyiv spiritual consistory with the presentation of the complaints of Academy students on the priest of Kyiv-Podolsk Vasyliivsk Church Pavlo Lobok for the committed abuse; the decision of the consistory about the punishment – the removal of Christ certificate; the reports of Stefan Parasevych, Kyiv tradesman, and Roman, the archpriest of Kyiv-Podolsk, on the execution of the decree; other materials of the investigation. [in Ukrainian].
9. IM NLU. F. 301. The documents on current affairs in Kyiv Academy: the decree of Kyiv Theological Consistory that obliges Kyiv-Pechersk Archpriest Dmytro Borzakivskyi to keep Kyiv Academy students from walking at night; the report of the Academic Board on the receipt and execution of the decree. [in Ukrainian].
10. Imperial Kyiv Spiritual Academy in its three-centuries life and activity (1615-1915): Historical Note. (2003). Author F. Titov; [ordered by V. Zaev and added by V. Ulyanovskiy]. Kyiv: Publishing House "Gopak ". [in Russian].
11. Kashuba, M. (1995). *The philosophy of Kyiv-Mohyla Academy in the context of the culture of the Baroque*. Kyiv-Mohyla Academy in Ukraine's history: International scientific conference (devoted to 380 th anniversary of the Kyiv-Mohyla Academy foundation): Abstracts (Kyiv, October, 13-15, 1995). Kyiv. [in Ukrainian].
12. *About students' unions and meetings: about the forms of sacramental promises of those entering the union, about the commandments and material funds of the union.*(1904). Acts and Documents, referred to the history of Kyiv Academy: Dep. II (1721-1795); V.1. (1721-1750). Kyiv: I.I. Chokolov's Printing House, 1904. (Department of old and rare books of V.I. Vernadskiy NBU). P.1. with the introductions and notes by N.I. Petrov. [in Russian].
13. CSHAU (1745). (Central State Historical Archive of Ukraine) F. 127. Opt. 1024, Case. 890. The reports of the prefect of Kyiv-Mohyla Academy David Naschynskyi to Kyiv Metropolitan Tymofiy

- 1795); Т.І. (1721-1750). К.: Типогр. И.И. Чоколова, 1904. (Відділ стародруків і рідкісних видань НБУ ім. В.І. Вернадського). Ч.1. Со введением и примечаниями Н.И. Петрова. – С. 51-62.
13. ЦДІАК. Ф. 127. Оп. 1024, спр. 890. Донесення префекта Києво-Могилянської академії Давида Нащинського Київському митрополитові Тимофію про відмову батьків наймати інспекторів для своїх дітей, учнів академії. 1745. – арк. 1.
14. ЦДІАК. Ф. 127. Оп. 1024, спр. 890. Донесення префекта Києво-Могилянської академії Давида Нащинського Київському митрополиту Тимофію про складення реєстру учнів Академії, які відмовляються наймати інспекторів. 1745. – арк. 3.
15. ЦДІАК. Ф. 127. Оп. 1024, спр. 890. Реєстр учнів Києво-Могилянської академії, які не перебувають під наглядом інспекторів. 1745. – арк. 4-5.
16. ІР НБУ. Ф. II. Розклад занять для викладачів Київської академії від 1 вересня 1769 р. до 15 липня 1770 р. – 1 арк.
17. Тітов Х. Стара вища освіта в Київській Україні 16 поч. – 19 в. / ХведірТітов. К.: Друкарня Української академії наук, 1924. – 432 с.
18. Філософія Відродження на Україні / [М.В. Кашуба, І.В. Паславський, І.С. Захара та ін.]. – К.: Вид-во “Наукова думка”, 1990. – 332с.
19. Патрило Ісидор (Іван отець). Педагогія Київсько-Могилянської академії: 1631-1817: [дисертація]: [ксерокопія] / отець Іван Патрило. [Рим]: б.в., [19--]. 178 с. Включ. бібліогр. посилання. Ксерокопія.
20. Феофан Прокопович. Духовный регламент / Ф. Прокопович. М.: Синодальная типогра, 1804. – 239 с.
- about the refusal of the parents to hire the inspectors for their children (p. 1). [in Ukrainian].
14. *CSHAU*. (1745). F. 127. Op. 1024, Case 890. Reports of the prefect of Kyiv-Mohyla Academy David Naschynskyi to Kyiv Metropolitan Tymofiy about the list of the students of the Academy, who refused to hire the inspectors. [in Ukrainian].
15. *CSHAU*. (1745). F. 127. Op. 1024, Case. 890. The list of the students of Kyiv-Mohyla Academy, who are not under the supervision of the inspectors. [in Ukrainian].
16. *IM NLU*. (1770). F. II. The schedule for the teachers of Kyiv Academy from September 1, 1769 to July 15, 1770 (p. 1). [in Ukrainian].
17. Titov, H. (1924). *The old higher education in Kyiv Ukraine 16th-early 19th century*. Kyiv: Printing House of Ukrainian Academy of Sciences. [in Ukrainian].
18. Kashuba, M. V., Paslavskiy, I. V., Zakhara, I. S. (1900). *The philosophy of the Renaissance in Ukraine*. Kyiv: Publishing House "Naukova Dumka" (p. 332). [in Ukrainian].
19. *Patrylo Isidore (father Ivan). Pedagogy of Kyiv-Mohyla Academy: 1631-1817 [thesis]: [photocopy]*. Rome. Including reference links. Photocopy. [in Ukrainian].
20. Prokopovych, Pheophan. (1804). *Spiritual regulations*. Moscow: Synokdalnyi Printing House. [in Russian].

Рецензент: Москальова Л.Ю. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Яковенко Ірина Олександрівна
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
вул. Леніна 20, м. Мелітополь,
Запорізька область, 72312, Україна
doi:10.7905/нвмдпу.v1i12.877

Надійшла до редакції: 28.04.2014 р.

Прийнята до друку: 23.05.2014 р.